

Андрощук І. В. Основні підходи до визначення чинників підготовки майбутніх вчителів технологій до педагогічної взаємодії : Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців : тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький 20–21 квітня 2016 р.) / [ред. Колегія : Є.М. Потапчук (голов. ред.), Т.Л. Левицька, Л.О. Подкоритова, В.К. Гаврилькевич, О.В. Варгата] / М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т, Каф. практ. психол. та педагог. [та ін.] . Хмельницький : ХНУ, 2016. С. 42–44.

Андрощук І.В.

Хмельницький національний університет

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЧИННИКІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Ефективність підготовки майбутніх вчителів технологій до педагогічної взаємодії має розглядатися як результат різноспрямованого впливу значного переліку чинників. Однак, на сьогодні поза увагою дослідників залишилася проблема визначення тих чинників, вплив яких підвищує ефективність підготовки майбутніх вчителів технологій як суб'єктів педагогічної взаємодії. Враховуючи це, постає потреба у визначенні поняття «чинник» та аналізі основних підходів до визначення чинників підготовки майбутніх вчителів.

Зазвичай чинник розглядають як суттєву обставину, яка сприяє виникненню тої чи іншої ситуації. Поняття «чинник» у словнику сучасної української мови трактується як умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис; фактор (Великий тлумачний словник сучасної української мови., 2009).

Отже, під чинниками будемо розуміти рушійні сили, суттєві причини або обставини, що впливають на ефективність підготовки майбутніх вчителів до педагогічної взаємодії та призводять до зміни не лише навчальних результатів, а можливості майбутнього розвитку фахівців. Доречно буде відмітити, що вплив може бути як позитивним, так і негативним.

Аналіз наукової літератури дозволив констатувати, що немає єдиного підходу до визначення основних груп чинників підготовки майбутніх вчителів. Так, В. І. Андрєєв, В. Гаффорова, Б. Єрмошенко, Н. В. Житник всі чинники поділяють на організаційні, методичні і технологічні (Андрєєв В.И., 1999; Гаффорова В. 2005; Єрмошенко Б., 2005; Житник Н.В., 2007). На думку В. Сафонової у цих класифікаціях змішані власне чинники, що впливають на якість, і результативні показники, які покликані характеризувати якість вищої освіти. До того ж, дослідниця зауважує, що для більш об'єктивного оцінювання сил впливу на якість освіти доцільно поділяти їх на чинники та умови, що впливають на окремі складові якості (якість вищої освіти як частини освітньої системи; якість освітнього процесу; якість підготовки фахівця; якість результату освіти) (Сафонова В.Є., 2011).

Іншої думку притримується О. Волярська, яка виділила три групи чинників професійного навчання: організаційні (пов'язані із забезпеченням навчання), особистісні (характеризують формування готовності до професійної діяльності), соціально-педагогічні (визначають якість партнерської взаємодії суб'єктів професійної підготовки) (Волярська О.С., 2015).

Дещо подібний підхід у визначенні груп чинників прослідковується у О. Волкова, який для покращення підготовки фахівця виділяє наступні важливі організаційні, методичні й технологічні чинники (Волков О.І., 2006). Незважаючи на те, що науковець виявив їх на основі міжнародних стандартів якості у сфері

освіти, В. Сафонова категорично з цим не погоджується і визначає такі чинники й умови: адекватність застосовуваних педагогічних методик цілям навчання, змісту дисципліни, можливостям студентів; використання інноваційних методик у навчанні; можливість використання сучасного навчального обладнання, інформаційних технологій у навчальному процесі; педагогічна кваліфікація працівників вищої освіти.

Слушною є думка Л. Хомич, яка виділяє наступні чинники нових підходів до підготовки вчителя: соціально-економічні, пов'язані із змінами в суспільній свідомості і появою нових цінностей в освіті; практичні, що виникли внаслідок соціально-економічних перетворень у нашій країні, появи нових типів навчально-виховних закладів; теоретичні, зумовлені як соціально-економічними, практичними змінами в розвитку освіти (Хомич Л.О., 1998). Саме ці чинники, на думку дослідниці, в умовах сучасної парадигми освіти дозволять на високому рівні здійснювати підготовку вчителів.

Цікавим в контексті нашого дослідження є соціокультурні чинники підготовки вчителя до міжкультурної взаємодії, виділені Н. Яксою. Дослідник виділив два чинники. Перший чинник пов'язаний із тим, що світ сприймається як величезна система, що змінюється, усередині якої відбуваються перетворення всіх сторін людського життя, у тому числі й міжкультурної взаємодії в полікультурному регіоні. Другий чинник пов'язаний із розв'язанням проблеми інтернаціоналізації та інтеграції світової освіти. Ці чинники визначають необхідність підготовки вчителя-практика до міжкультурної взаємодії за двома основними напрямками: фактор полікультурності регіону професійної діяльності та фактор участі педагогів у реалізації міжнародних програм (Якса Н. В., 2006).

Спробу класифікувати чинники здійснили А. Прохоров та Р. Ельбур. Зокрема, усі чинники впливу на ефективність професійної діяльності вони розподілили на такі групи: тип, характер і складність професійного завдання; психофізіологічні, антропометричні та інші характеристики фахівця; організація робочого місця; організація діяльності людини (алгоритми або інструкції до діяльності фахівця, режиму функціонування, взаємодії тощо); умови праці фахівця; вмотивованість фахівця; об'єктивні умови (наявність ресурсів, логістика тощо) (Прохоров А.И., Эльбур Р.Э., 1974).

За результатами аналізу публікацій, всі чинники впливу на якість підготовки фахівця В. Зінченко розподіляє у три групи: 1) ті, що визначають зміст професійної підготовки, особливості її організації та реалізації; 2) чинники, що безпосередньо виявляються в освітньому процесі вишу; 3) чинники, що визначають результати навчального процесу (Зінченко В.О., 2013). Цей підхід не заперечує В. Сафонова і умовно ці чинники поділила відносно на вхідні, внутрішні й вихідні (Сафонова В.Є., 2011).

Існує ряд досліджень, в яких чинники зводяться до двох груп: зовнішніх (міжнародні, національні й регіональні умови) та внутрішніх (середовище ВНЗ).

Однак, не всі науковці розділяють поділ чинників на групи, зокрема І. Соколянський педагогічний процес визначає трьома чинниками: педагог, оточення, дитинство (Соколянський І. О., 1928). Визначення провідного чинника, на думку науковця, є суб'єктивним, так як залежить лише від поглядів дослідника, а природа педагогічного процесу, на думку науковця, залишається науково не дослідженою.

Дослідниця Л. Лосева виокремлює такі чинники підвищення якості підготовки фахівця: забезпечення якості змісту освіти; покращення методів і технологій навчання; досягнення якості результатів підготовки (Лосева Л.П., 2011). О. Пшенична до основних чинників досягнення якості професійної підготовки фахівця відносить викладачів, навчальний процес, студентів, матеріально-технічну базу ВНЗ, інтеграцію ВНЗ у зовнішнє середовище (Пшенична О.С., 2014).

Результатом досліджень теоретичного та практичного характеру є висновок про розрізненість підходів до визначення чинників ефективності підготовки вчителів за різними ознаками. Зауважимо, що чинники, які

впливають на ефективність підготовки вчителів, з часом та залежно від педагогічних умов можуть змінюватися. І тут постає завдання визначити чинники, що впливають на ефективність підготовки майбутніх вчителів до педагогічної взаємодії з обов'язковим урахуванням основних тенденцій в освіті, педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців та освітнього середовища.

Визначаючи чинники підготовки майбутнього вчителя технологій до педагогічної взаємодії, необхідно враховувати, що педагогічної взаємодії передбачає поєднання педагогічного впливу і власної активності вихованця, який виявляється у відповідних уявленнях або опосередкованих впливом на педагога й на себе самого (самовиховання). Педагогічна взаємодія потребує доцільну організацію спілкування учасників навчального процесу: відносини співпраці і взаємодопомоги, широкий обмін новою інформацією між учасниками навчального процесу, зустрічний процес, прихильність учнів до дій вчителя, співпереживання в радості пізнання, співучасть у вирішенні проблемних питань і пізнавальних завдань, прагнення прийти один до одного на допомогу при наявності труднощів.

З іншого боку творчо взаємодія на суб'єкт-суб'єктній основі може вчитель, який володіє високим рівнем загальної культури, педагогічною етикою, тактовністю. Особистість, яка впевнено почуває себе у своїй професійній діяльності, відчуває гордість за результати цієї діяльності, відчуває підтримку та повагу з боку суспільства та держави, соціально захищена.

На основі аналізу наукової літератури, ґрунтуючись на дослідженнях науковців (Волярська О. С., 2015; Пшенична О.С., 2014; Сафонова В.Є., 2011; Семченко Н. О., 2005; Хомич Л. О., 1998) нами виокремлено три групи чинників підготовки майбутніх вчителів технологій до педагогічної взаємодії: соціально-економічні, особистісні та організаційно-педагогічні.

Соціально-економічні чинники відображають суспільну значущість професії вчителя технологій. До них ми відносимо соціальний статус професії (повага тих, хто оточує, суспільне визнання); режим і умови педагогічної діяльності; рівень матеріального забезпечення вчителя та винагорода за працю. Це, на нашу думку, є важливими чинниками, на основі яких здійснюється попередній відбір молоді для входження у педагогічну професію. На жаль, саме ці чинники, на нашу думку, наділені могутнім потенціалом для підготовки фахівців, зокрема вчителів трудового навчання.

Особистісні чинники характеризують особистісні та професійні потреби у педагогічній взаємодії, можливості міжособистісного спілкування. Саме ця група чинників, на думку багатьох науковців, свідчить про сформованість готовності до професійної діяльності.

Організаційно-педагогічні чинники визначають якість педагогічної взаємодії. До складу цього чинника входить необхідність вивчення мотивації професійно-особистісного розвитку майбутніх вчителів технологій, яка дозволяє коригувати зміст, визначати рівень зацікавленості педагогів у власному професійному розвитку і залучати механізми стимулювання; здатність викладачів вищого педагогічного закладу до педагогічної взаємодії; створення оптимальних умов та використання ефективних форм залучення студентів до педагогічної взаємодії під час їх професійної підготовки. Ці чинники тісно взаємодіють із соціально-економічними: реалізація одних забезпечить позитивний вплив інших на процес підготовки фахівців.

Таким чином, на основі аналізу наукової літератури встановлено, що на сьогодні немає єдиної класифікації чинників підготовки вчителя. За результатами вивчення основних підходів до визначення чинників підготовки вчителів, особливостей їх професійної діяльності та безпосередньо самої педагогічної взаємодії було виокремлено чинники підготовки вчителів технологій до педагогічної взаємодії.

Перспективними напрями подальших досліджень є вивчення механізмів реалізації цих чинників та їх взаємозв'язку як цілісної системи, яка забезпечує належну підготовку фахівців, а також обґрунтування

педагогічних умов підвищення ефективності підготовки майбутніх вчителів технологій як суб'єктів педагогічної взаємодії з врахуванням визначених чинників.